

CESTOU DO
BABADAGU

ANDRZEJ
STASIUK

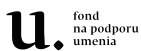

absynt

absynt

Copyright © Andrzej Stasiuk, 2004
Translation © Karol Chmel, 2023
Cover & Layout © Ivan Galdík, 2023
Illustrations © Filip Horník, 2023

ISBN 978-80-8203-420-5

Publikáciu z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia

Kniha vyšla s finančnou podporou
Poľského inštitútu v Bratislave

ANDRZEJ
STASIUK

CESTOU DO
BABADAGU

PRELOŽIL
KAROL CHMEL

ILUSTROVAL
FILIP HORNÍK

Wygwizdów

Stará Ľubovňa

Koneczna

Bardejov

Ružomberok

Spišské podhradie

Gónč

Satoraljaujhely

Ubla

Záhony

Óstrihom

Nyíregyháza

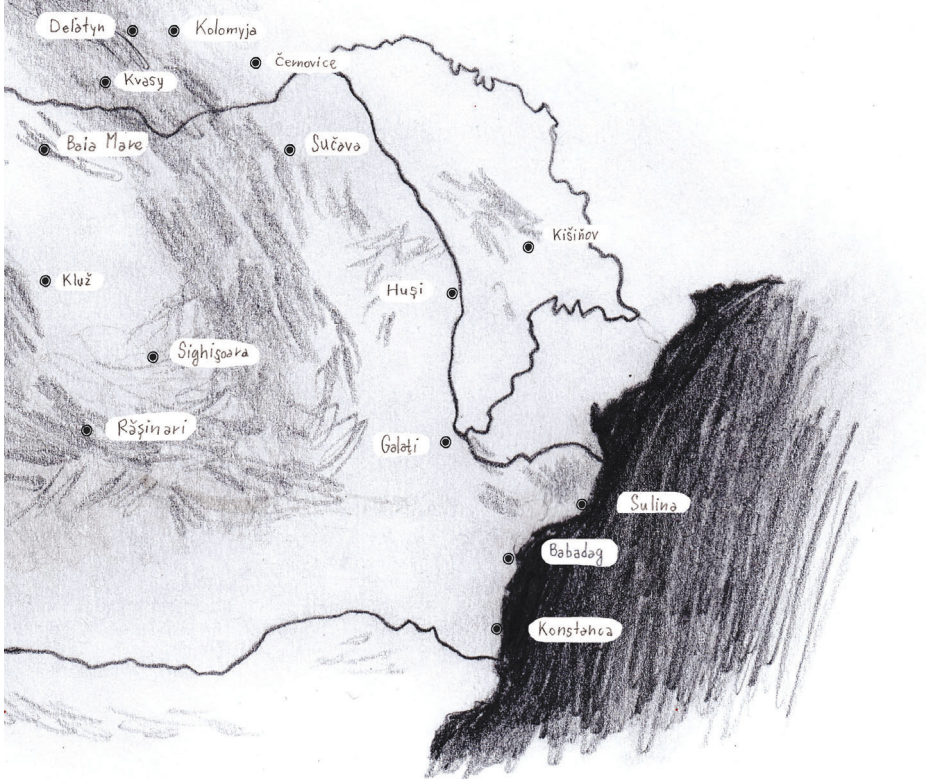
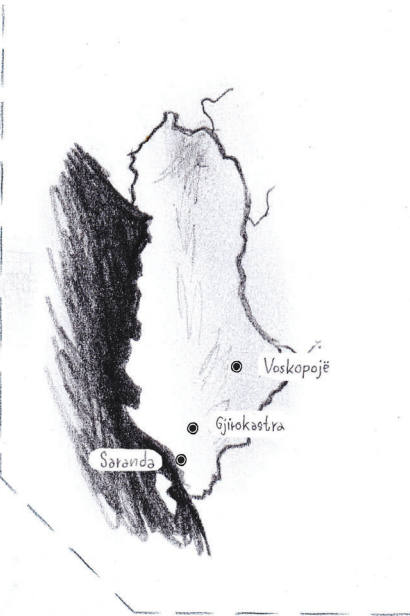
Sata Mare

Abony

Oradea

Prekmurje

Koper

TEN
STRACH

Áno, je to iba ten strach, tie hľadania, stopy, príbehy, ktoré majú zacloniť nedosiahnuteľnú líniu obzoru. Opäť je noc a všetko sa vzdala, mizne, prikryté čiernym nebom. Som sám a musím si pripomínať, čo som zažil, pretože ma premkyna strach z nekonečna. Duša sa rozpúšťa v priestore ako kvapka v priepasti mora, a ja som príliš zbabelý, aby som tomu uveril, a príliš starý, aby som sa zmieril so stratou. Verím, že len prostredníctvom viditeľného možno zažiť upokojenie, že len v tele sveta nájde úkryt aj moje telo. Chcel by som byť pochovaný na všetkých tých miestach, kde som už bol a kde ešte len budem. Hlava medzi zelenými pahorkami Zempléna, srdce niekde v Sedmohradsku, pravá ruka v Čornohore, ľavá v Spišskej Belej, zrak na Bukovine, čuch v Răsinari, myšlienka azda niekde tu... Tak si to predstavujem v túto noc, keď v tme hučí potok a odmäk zmýva biele stopy snehu. Pripomínam si tie dávne časy, keď sa mnohí ďalší vydávali na cestu a vyslovovali mená ďalekých miest, ktoré zneli ako zaklínadlá – Paríž, Londýn, Berlín, New York, Sydney... Pre mňa to boli miesta na mape, červené alebo čierne body stratené uprostred nekonečných zelených a modrých priestorov. Nedokázal som túžiť po čistých zvukoch. Príbehy, ktoré sa s nimi spájali, boli fikcia. Vypĺňali čas a zabíjali nudu. V tých dávných časoch každá ďaleká cesta vyzerala ako útek. Zaváňala hystériou a zúfalstvom.

V ktorýsi deň v osemdesiatom treťom alebo štvrtom som sa stopom dostal do Slubíc a na druhom brehu rieky som uvidel Frankfurt. Bolo neskoré popoludnie. Nad vodou visel sivomodrý opar. Enderácke vežiaky a továrenské komíny vyzerali ponuro a nereálne. Tmavosivé slnko svietilo tak, akoby malo každú chvíľu zhasnúť. Druhá strana bola úplne mŕtva a nehybná, akoby dohasínala po veľkom požiari. Len pach rieky mal v sebe niečo ľudské – hniloba, rozklad, rybacie bahno – bol som si však istý, že na druhej strane ten zápach zrazu mizne. V každom prípade som sa otočil a ešte v ten večer sa vybral znova na cestu, aby som vyrazil na východ. Oňuchal som cudzí revír ako pes a ďalej šiel svojou cestou.

Samozrejme, nemal som vtedy pas, no nikdy mi ani len nenapadlo, aby som oň požiadal. Spojenie dvoch slov: „sloboda“ a „cestovný pas“ znelo síce pomerne elegantne, ale úplne nepresvedčivo. Konkrétnosť „cestovného pasu“ nepasovala k „slobode“, ktorá vyzerala ako popretie konkrétnosti. Je celkom možné, že kdesi pri Gorzowe sa moje myšlienky skladali do fráz typu: sloboda buď je, alebo nie je, a hotovo. Moja krajina mi zvyčajne stačila, lebo jej hranice ma nezaujímali. Žil som v jej vnútri, v jej strede, a ten stred sa premiestňoval spolu so mnou. Nemal som voči priestoru nijaké požiadavky a nič som od neho neočakával. Vychádzal som pred svitaním, aby som chytil modro-žltý osobák do Żyrardowa. Vychádzal z Východnej stanice, prechádzal stanicou Śródmieście, za oknami sa rozvíjali zlaté a strieborné stuhly svetiel. Vo vlaku bolo čoraz tesnejšie. Muži mali na sebe obnosené saká. Väčšina z nich vystupovala pri továrni Ursus a postupovala ďalej k jej ľadovej žiare. Desiatky, stovky tmavých postáv, sotva viditeľných v rannom šere, ktoré za bránou zalial ortuťový jas, akoby vchádzali do gigantického kostola. Zostal som skoro sám. Ďalší pasažieri pristupovali niekde v Milanówku, v Grodzisku, no medzi nimi sa objavovalo čoraz viac žien, keďže nasledoval Żyrardów, čo boli textilné závody, tkáčovne, dielne na výrobu bielizne a podobné fabriky. Čierny tabak a plastový kyslastý pach aktoviek so zlepenými chlebmi sa miešal s vôňou lacných parfumov a mydla. Noc sa odliepala od zeme a vo zväčšujúcej sa škáre dňa bolo vidieť domčeky výhybkárov, vyvešiacich oranžové vlajky, kravy, čo stoja po brucho v hmle, a posledné zabudnuté svetlá v domoch. Żyrardów bol červený a tehlový. Vystupoval som s ostatnými. Bol som tulák, ale to, čo som robil, bolo niečo ako hold všetkým, čo musia vstávať pred svitaním, pretože bez nich by bol svet iba hrou farieb alebo meteorologickou drámou.

Pil som silný čaj v staničnom bufete a cestoval zase naspäť, aby som o deň, o dva vyrazil na sever alebo na východ, zdanlivo bez cieľa. V jedno leto som sa viezol sedemdesiatdva

hodín v kuse. Rozprával som sa s vodičmi kamiónov. Ich slová zneli v kabínach ako gigantické pomalé monológy spúšťajúce sa odkiaľsi z vesmíru – takto pôsobila únava a nevyspatosť. Krajina za oknom sa raz približovala, raz vzdalovala, až nakoniec stuhla, znehybnela, akoby sa čas konečne zmieril s prehrou. Svitanie kdesi v Pucku na okraji cesty a rozťahané úzke mračná nad zálivom, spod ktorých preklzávalo žiarivé ostrie prebúdajúceho sa dňa a chladná aróma mora popretkávaná škriekaním čajok.

Je celkom možné, že som vtedy došiel až tesne k brehu, je celkom možné, že po pár hodinách spánku niekde pri ceste mi zastavila dodávka a chlapík povedal, že ide cez celú krajinu, na juh, a to bolo stokrát vzrušujúcejšie než nuda prílivov a odlivov, a tak som vyskočil na nákladnú plošinu a zavinutý do deky som driemal pod trepotajúcou sa plachtou. V polospánku ma navštevovali krajiny, ktorými sme prechádzali, zmiešané s fantasmagóriami, akoby som pozoroval veci, ktoré vidí niekto iný. Varšava preplávala okolo ako cudzie mesto a mňa ani nepichlo pri srdci. Medzi zubami škripal prach, čo stúpala z dosiek plošiny.

Prechádzal som krajinou, ako sa prechádza neznáme územie. Terra incognita medzi Radomom a Sandomierzom. Nebo, stromy, domy, zem – všetko toto sa dalo nájsť kdekoľvek inde. Pohyboval som sa v priestore, ktorý nemal nijaký príbeh, nijakú históriu, nijaké udalosti, čo by stáli za zmienku. Bol som prvý človek niekde na úpätí Koreňových hôr a všetko sa začínalo mojou prítomnosťou. Čas začínal plynúť a veci i krajiny začínali starnúť až vo chvíli, keď som sa ich dotkol pohľadom.

Za Tarnobrzegom som zaklopal na plech šoférskej kabíny. Zaskočil ma rozsah obrovskej povrchovej bane na síru a musel som vystúpiť. Gigantické rýpadlá stáli na dne priepasti. Ani zamak ma nezaujímalo, odkiaľ sa tu vzali. Mohol som si predstavovať, že spadli z neba, aby sa zahryzli do zeme, prerazili ju, prekopali sa na druhú stranu, k protinožcom, odkiaľ do obrovskej šachty natečie nesmierne množstvo vody, všetko

zatopí a z tej druhej strany sa stane púšť. Nad celým okolím sa vznášal smrad pekla, a ja som nemohol odtrhnúť zrak od monštruóznej jamy, ktorej mŕtvosť ma nútila myslieť na masový hrob, skládku tiel, na studené inferno. Mohla byť nedeľa, ak na takom mieste vôbec platil kalendár.

Tak toto teda vôbec nebolo Poľsko, táto následnosť obrazov, nebola to nijaká krajina, ale iba zámienka. Je celkom možné, že človek pociťuje svoju existenciu až vtedy, keď cíti na koži dotyk anonymného priestoru, ktorý nás spája s najstaršími časmi, so všetkými mŕtvymi, s prehistóriou, keď sa myseľ ešte len oddeľovala od sveta a ešte si neuvedomovala svoju osirotenosť.

Človek vystrčil ruku z okna kamióna a pomedzi prsty sa presúvalo to najstaršie. Áno, nebolo to Poľsko, bola to prvotná samota. Mohlo to byť Timbuktu alebo Cape Cod. Na pravej strane Baranów, „perla renesancie“, prechádzal som v tých časoch okolo neho hádam desať ráz, no nikdy mi nenapadlo aspoň na chvíľu sa zastaviť a trochu si ho obzrieť. Každé miesto bolo dobré, pretože som ho mohol opustiť bez ľútosti. Nemuselo sa vlastne ani nijako volať. Ustavičné výdavky, ustavičná strata, rozhadzovačnosť, akú svet ešte nevidel, karneval, rozptýlenie, márnوترatnosť a ani stopa akumulácie.

Ráno pri pobreží, večer lesy pri Sane, chlapi nad pollitrákmi v dedinskej krčme ako prízraky, čo pri pohľade na mňa skameneli vo štvrtípohybe. Takto si ich pamätám, ale rovnako dobre sa to mohlo stať kdesi pri Legnici, alebo štyridsať kilometrov severovýchodne od Siedlec, o rok skôr alebo neskôr v nejakej inej dedine.

Rozložili sme oheň za dedinou; z tmy sa vynárali miestni chalani a možno prvý raz v živote videli niekoho cudzieho. Neboli sme pre nich skutoční a ani oni pre nás. Stáli, pozerali sa, v tme sa ligotali masívne pracky opaskov s býčou hlavou alebo skríženými koltmi. Napokon si sadli vedľa, ale rozhovor mal príchut' halucinácie a dokonca ani víno, ktoré priniesli, nás neprivedlo celkom na zem. Za svitania vstali a odišli. Nie je vyúčené, že o deň či o dva som stál desať hodín v Złoczowe a nič

mi nezastalo. Pamätám sa na živý plot a kamennú balustrádu mostíka, aj keď tým prvým si nie som istý, živý plot mohol byť niekde inde, ako väčšina vecí, ktoré existujú v pamäti, lebo som si ich tam uložil, vytrhol ich z krajiny a poskladal z nich vlastnú mapu, vlastný fantastický zemepis.

Raz som sa viezol na odkrytej korbe trambusu do Poznane. Šofér na mňa zrúkol: „Tak naskoč, ale pozor na ryby!“ Ležal som medzi obrovskými fóliovými vrecami naplnenými vodou. V nich plávali rybky o nič väčšie ako necht. Stovky, tisícky rybiiek. Voda bola ľadová, a tak som sa musel zavinúť do deky. Vo Wrześni ryby odbočovali na Gniezno, a tak som na svitaní zostal na pustej ceste. Slnko ešte nevyšlo a bolo chladno. Je celkom možné, že cez Poznaň som šiel do Vroclavu. Pravdepodobne preto, aby som o deň, o dva vyrazil na pobrežie alebo do Bieszczad. V tom druhom prípade som uprostred lesa niekde pri Oslawe uvidel nahého muža. Stál v rieke a umýval sa. Keď ma zbadal, jednoducho sa mi otočil chrbtom. A ak to predsa len bolo pobrežie, tak išlo, vidí sa mi, o Jastrzębiu Góru, a bol večer, prázdna pláž, kráčal som bosý ku Karwe a na pozadí červeného neba som zazrel čierne megality Stonehenge. Nemal som kde spať a tie ruiny akoby spadli z neba. Boli vyrobené z dosiek, preglejky a hrubého plátna. V tých časoch sa takéto veci stávali. Nieкто ich postavil a nechal tak, pravdepodobne televízia. Prekíazol som cez dieru do jedného z tých strmo vztýčených balvanov a zaspal.

SLOVENSKÁ
DVOJSTOVKA

Najlepšia mapa, akú vlastním, je slovenská dvojstovka. Je taká podrobná, že pomocou nej som sa kedysi dostal z nekonečných kukuričných polí niekde na úpätí Zemplénskych hôr. Na veľkej plachte, čo obsiahla celú krajinu, sú zaznačené ešte aj poľné cesty. Je predratá a po okrajoch rozstrapkaná. Cez plochý povrch zeme a tunajšie nepočítané vodstvo presvitá prázdnota. Ale vždy si ju beriem so sebou, aj keď je nepraktická a zaberá veľa miesta. Trochu to pripomína mágiu, veď cestu do Košíc a potom do Sátoraljaújhely poznám skoro naspamäť. Predsa si ju však beriem, pretože ma zaujíma práve jej rozpad, jej zánik. Najprv sa predrala v miestach, kde sa ohýbala. Pukliny a záhyby vytvorili novú sieťku, oveľa výraznejšiu ako tá kartografická, ktorú naniesli pomocou jemných modrých čiar. Mestá a dediny pomaly prestávajú existovať, opotrebúvajú sa podľa miery skladania a rozkladania, podľa frekvencie vsúvania do zákutí auta alebo ruksaku. Strácajú sa Michalovce, mizne Stropkov, prederavená ničota dosahuje po predmestia Užhorodu. Onedlho zmizne Humenné, prederie sa Vranov nad Topľou, rozplynie sa Cigánd.

Vlastne až pred pár rokmi som si začal mapy obzerat pozornejšie. Predtým som ich chápal, povedzme, ako ozdoby alebo ako anachronické symbolické nákresy, ktoré pretrvali aj v dobe konkrétnosti a bezprostredných, priamych informácií z najvzdialenejších krajín. Všetko sa to začalo vojnou na Balkáne. U nás sa všetko začína vojnou alebo sa vojnou končí, takže na tom nie je nič zvláštne. Jednoducho som chcel vedieť, na čo mieri delostrelectvo a čo pozorujú piloti lietadiel. Na schematických napodobeninách máp v novinách vyzeralo všetko príliš elegantne a príliš sterilne: názov lokality a vedľa štylizovaný záblesk explózie. Ani stopa po riekach, nijaký krajinný reliéf, nijaká topografia, nijaké stopy po prírode či civilizácii, nič, iba názov a výbuch. Musel som pohľadať Vojvodinu, lebo tá bola najbližšie. Vojna vždy priťahuje chlapcov, aj vtedy, keď ich desí. Červené ohne popri Dunaji – Belehrad, Batajnica, Nový Sad,

Vukovar, Sombor – dvadsať kilometrov od maďarskej hranice a asi tak štyristopäťdesiat od môjho domova. Len skutočná mapa môže spôsobiť, že začneme počúvať vzdialené ozveny. Ani televízia, ani noviny nemajú moc sprostredkovať niečo také konkrétne ako vzdialenosť.

Možno preto mi rozpad mojej slovenskej mapy evokoval ničenie ako také. Červené plamienky popri Dunaji začínajú pohlcovať papier, oheň vychádza z Vojvodiny, vyráža z Banátu a zatáča sa na Dunajskú nížinu, zmetie Sedmohradsko, aby napokon prekročil okraj Karpát. Všetko to zmizne, vypáli sa ako žiarovka a zostane iba kruhová prázdnota, ktorú vyplňajú nejaké nové tvary. Na tie však nie som vôbec zvedavý, pretože to budú čoraz zdeformovanejšie verzie všednosti, čo predstierajú sviatok a biedu preoblečenú za bohatstvo, vyčakaný tripel, smetiarska multiplikácia, plast, ktorý sa okamžite kazí, ale ako odpad a skládka trvá takmer večne, až kým ho nepohltí oheň, lebo ostatné živly sú proti nemu bezmocné. Tieto myšlienky mi vírili hlavou, keď sme prechádzali cez Leordinu, Vișeu de Jos a Vișeu de Sus smerom k priesmyku Prislop. Na ceste neboli skoro nijaké autá, ale ľudia sa tam hemžili po stovkách. Stáli, sedeli, prechádzali sa, oblečení dôstojne a vo sviatočnom. Vychádzali zo svojich drevených domcov pokrytých šindľami, spájali sa, tak ako sa zlievajú jednotlivé kvapky do tenkých pramienkov, a napokon sa v širokej vlně rozlievali na okraje cesty, rovno na asfalt na dne údolia. Biele košeľe, čierne šaty a saká, klobúky a šatky. Cez pootvorené okná sa dovnútra hrnul pach naftalínu, sviatkov a lacných parfumov. Vo Vișeu de Sus bola taká tlačienica, že sme takmer stáli na mieste a dav sa rinul z oboch strán. Stáli sme na mieste, ale cesta pokračovala. Sviatočne oblečená masa nás čoraz väčšmi pohlcovala a bolo to ako výprava proti toku času. Nikto nič nepredával ani nekupoval. Nič také sme aspoň nevideli. V diaľke sa dvíhal tmavosivý masív Pietrosulu. Na vrchole ležal sneh. Bol tretí deň pravoslávnej Veľkej noci a sviatok poznačila príjemná

strnulosť hmoty. Ľudské telá podliehali gravitácii, akoby sa chceli vrátiť do prapôvodného stavu, keď duch ešte nebol uväznený, nemetal sa a neskúšal formovať apatickú telesnú stránku do akej-takej podoby.

Za Moisei sme sa zastavili. Na prázdnej ploche pri ceste sedela štvorica starých dedinčanov. Ukazovali kamsi ďaleko pred seba, ukazovali na niečo na vzdialenom lesnom úbočí. Pochopili sme, že tam je kláštor. Medzi stromami sme rozoznali strechu veže. Oni jednoducho sedeli a pozerali sa tam, akoby im to sedenie malo nahradiť účasť na slávnostnej liturgii. Nabádali nás, aby sme sa tam vydali. Ale my sme nemali naponáhlo. Opustili sme ich, pololežiacich, nehybných, civejúcich a načúvajúcich. Nie je vylúčené, že čakali, kým sa ozve zvon, kým sa v stuhnutom priestore sveta niečo pohne.

Toto všetko malo zmiznúť. V noci nám na hlavnej ulici v Gure Humorului pätnásťroční chlapci chceli predať nemecké evidenčné značky. Presviedčali nás, že sú odmontované z BMW. Všetko sa malo stratiť a premeniť na zvyšok sveta. Áno, v prvý deň v Rumunsku ma premkol všetok smútok kontinentu. Všade som videl úpadok a nevedel som si predstaviť vzkriesenie. Na benzínke v Câmpulungu nosil pumpár v puzdre zbraň. Vynoril sa z prítmnia a posunkami nám oznamoval, že pre nás nič nemá. Ale o kilometer ďalej bola ďalšia pumpa a svietila ako karneval uprostred starodávnej noci. Tam mali tankovacie hadice zasunuté v hrdlách plastových fliaš od koly. Pristupovali k nim muži s jednou či dvoma fľaškami a potom odchádzali do tmy pohľadať svoje polomŕtve autá.

Maramureš bol za nami. Priesmyk pokrytý stvrdnutým snehom tiež, ako aj ten počerný chlap v starom audi s nemeckou poznávacou značkou. Otvoril batožinový priestor a vybral z neho detskú motorku, zmenšenú kópiu nejakého suzuki alebo kawasaki, potom na ňu posadil svojho niekoľkoročného syna a cvakal jeden záber za druhým. Priesmykom fúkal ľadový vietor a okrem nás tam nebol nikto. Nič, iba krásna zimná

prázdnota, slnko zostupovalo nad bahniská medzi Carei a Satu Mare, počul som cvakanie fotoaparátu, chalan mal vážnu tvár, celkom červené líca. Potom otec zbalil hračku a vydali sa dole, na západ, akiste domov. Šli sme aj my, lebo na tomto veternom vyhnanisku oziabali ruky a mráz štípal líca. Spúšťali sme sa serpentínami do údolia Bystrice, hlbšie do čoraz tmavšieho vzduchu.

Teraz vidím, ako málo som si zapamätal, a vlastne všetko, čo sa stalo, sa mohlo stať niekde inde. Cesta z krajiny kráľa Ubu do krajiny upíra Drakulu nemôže zahrňať spomienky, ktorým sa potom dá veriť, tak ako sa verí napríklad v Paríž, Stonehenge alebo Námestie svätého Marka. Napokon Marmaros Sziget najviac zo všetkého pripomínal sen. Prešli sme cezeň rýchlo, bez zastavovania, a o jeho podobe nedokážem povedať nič, iba to, že vyzeral ako rafinovaná fikcia. V každom prípade sa skončil pomerne nečakane, na obzore sa opäť zdvihli zelené hory, a ja som vzápätí pocítil žiaľ a smútok. Presne tak ako po prebudení, keď sa nás dotýka túžba vrátiť sa k oneirickej konfabulácii, ktorá nás pripravuje o slobodnú vôľu a ponúka za to absolútnu voľnosť neočakávaného. Takto sa to deje na miestach, ktorých sa zriedkakedy dotýka zrak cudzieho, oko prišielca. Pohľady uhladzujú veci aj krajiny. Zánik a rozpad prídu práve z tejto strany. Svet sa opotrebuje a prešúcha ako stará mapa od nadmiery pohľadov.

Vstupovali sme do zóny Sinistra. Všetko tu patrilo horským strelcom, plukovníkovi Puiu Borcanovi, a potom, keď umrel, Izolde Mavrodin-Mahmudii, takisto v hodnosti plukovníka, zdobnene nazývanej Coca. Z priesmyku Baba Rotunda sa rozprestieral výhľad na Popa Ivana, dole sa trmáčali úzkokoľajné, drevom poháňané lokomotívy. Obyvatelia Sinistry nosili na hrudi armádne identifikačné známky. Každý privandrovalec, ktorý tu zotrval nadlhšie, dostal nové meno. Coca občas pripravovala pod Popom Ivanom pasce na Mustafu Mukker-

mana, ktorý na svojom kamióne prevážal baraninu odkiaľsi z ukrajinskej strany až do Solúna alebo dokonca na Rodos, no okrem baraniny sa mu občas podarilo v chladiacom priestore previezť aj teplo poobliekaných ľudí. Súdruhovia z Poľska informovali Cocu o plánoch Mukkermana – tristokilového napoly Turka, napoly Nemca. Rozriedený denaturát sa tu používal na močenie sušených húb a pil sa s fermentovanou šťavou z lesných plodov. Matné sklá sinisterskej väznice vyrábala Gábiel Dunka vo svojej dielni: vkladal tabuľu skla do skrine s pieskom a dlhé hodiny po nej stúpala bosými nohami. Mal tridsaťsedem rokov a bol trpaslík. V istý daždivý deň vzal do svojej dodávky nahú Elviru Spiridon a prvý raz v živote pocítil vôňu ženského tela, no lojálnosť zvíťazila nad túžbou a udal ju, pretože len náhoda zapríčinila, že nenastúpila do Mukkermanovho kamióna.

Toto všetko sa malo odohrať za Marmaros Szigetom a podistým sa aj odohralo. Ale dozvedel som sa o tom až o dva roky zo *Zóny Sinistra* od Ádáma Bodora a prenasleduje ma to doteraz. Prenasleduje a prekryva ploché priestranstvo mapy. Znovu viditeľné bledne zoči-voči prerozprávanému. Bledne, no nemizne úplne. Iba to stráca výraznosť, ubúda z neznesiteľnej samozrejmosti. Toto je špecialita pomocných krajín, národov druhého vrhu a rezervných kmeňov. To je tá mihotavosť, tá zdvojená, strojená fikcia, krivé zrkadlo, čarovný lampáš, fatamorgána, fantastika a fantazmagória, ktorá sa útrpne vkliessi medzi to, ako je, a to, ako by malo byť. Je to sebaírónia, ktorá dovoľuje hrať sa s vlastným osudom, zosmiešňovať ho, napodobňovať ako papagáj, premieňať pád na heroikomickú legendu a výmysel prerábať na niečo ako spása.

Tam, kde sme napokon zastali na nocľah, nebola voda. Gazda zapálil lampáš a viedol nás chladnými chodbami. Vysvetľoval, že pumpa sa pokazila a mechanik už tretí týždeň cestuje odkiaľsi zo Sučavy alebo z Iași. Vysvetľoval, že muž, ktorý býva

v tomto dome, nie je odtiaľto, prišiel sem z ďalekých končín, a aby si poradil so samotou, pije tunajšiu lacnú pálenku, a preto sa nestará o dom. Ale mechanik určite onedlho príde.

Bolo chladno. Lahli sme si oblečení, zhasli sme svetlo a cez okno vošla rumunská noc. Pokúšal som sa zaspáť, ale namiesto toho, aby som postupoval s tokom času a spánku, v myšlienkach som neustále plával proti prúdu toho dlhého dňa, keď sme prechádzali cez hranicu v Petei. Na rozpálenej rovine stáli čierne strážne veže. Onedlho sa začínalo Satu Mare s múrmi, z ktorých opadávala omietka od staroby a horúčavy, s tieňmi obrovských stromov pozdĺž ulíc a kupolami kostolov v dlhých zelených perspektívach. Maďarsko však zostalo za chrbtom a s ním aj nížinný smútok Erdőhát. A hoci na druhej strane hranice bolo rovnako plocho, cítil som výraznú zmenu, cítil som vo vzduchu inú arómu, a nebeská žiara po každom kilometri naberala na bezohľadnosti. Vzdialený tieň Karpát na obzore tú žiaru tmlil, uzatváral ju, a my sme sa viezli v hustej blikotavej emulzii. Cestou sa trmácali konské povozy. Zvieratá sa leskli od potu. Starodávne auto viezlo na streche pyramídu vriec napchatých ovčou vlnou. Ľudia mali tmavé ligotavé telá. Fúkal vietor. Možno preto ich domy vyzerali na tej veľkej rovine také biedne a nespoľahlivé.

Ležal som v chladnej izbe a spomínal si na to všetko, tak ako sa teraz pokúšam rozpamätať na tú chladnú izbu a na nasledujúce ráno, keď som vstal a vyšiel von, aby som uvidel, že v noci bol mráz a teraz sa jeho zvyšky strácali v slnečných škvŕnách. Ľudia šli s vedrami k studniam a obzerali si ma, pričom predstierali, že sa vôbec nedívajú a sú sústredení na svoje veci, že ich oslepuje svetlo prebúdžajúceho sa dňa.

Teraz si na to všetko spomínam a vidím, že práve tam sa mohol začať nejaký príbeh. Napríklad: „V ten deň, keď som posledný raz videl otca, lebo traja muži ho posadili do auta a kamsi ho vzali, v ten deň som sa dotkol prs Andrey Nopritzovej.“ Alebo: „V ten deň sa Gizella Weiszová vydala na cestu, všetci ju chválili. Aj veľký súdruh Onaga sa jej pozrel hlboko

do očí a povedal: Chápeš to. Súdružka má úžasné zámery a vrcholné plány.“

Takže v ten deň, v to ráno, sa mohol objaviť muž, ktorý pokazil pumpu. Mohol prísť úzkou dedinskou uličkou pomedzi drevené latkové ploty a spýtať sa, čo vlastne robím pred domom, v ktorom býva. Spuchnutý, so začervenanými očami, v pokrčenom obleku, ako bukovinská verzia Geoffreya Firmina, nonšalantne sa opierajúc o latky plotu, mohol by sa vyzvedať, čo, dočerta, ma privialo do tejto, povedzme, Pírteštii de Jos alebo Pírteštii de Sus, do domu, v ktorom býva, aby som ho videl v tomto stave o šesť tridsať ráno, keď spoza plotov nazerajú ponemčení Poliaci, zrumunizovaní Nemci, popoľšteni Ukrajinci, všetka tá pohraničná hybridnosť, ten zlatý sen vyznávačov kultu multikulti... Takže by sa mohol začať akýsi cynický monológ alebo nervózny dialóg, mohol by sa začať poštrngávaním vedier pri studniach, všetkými tými rannými zvukmi typickými pre zabudnuté končiny ako kotkodákanie spiekok, rúbanie dreva, čľapkanie, potľapkávanie kravských zadkov – a o šesť tridsaťpäť by sa po dne doliny trmácal zhrdzavený osobáčik do Sučavy. To by bol dobrý začiatok, rozvinutie príbehu aj osudu, púť naspäť v čase, keď udalosti žiaria tým väčšmi, čím vzdialenejšie sú od súčasnosti. Ale človek od pokazenej pumpy neprišiel a jeho život zostal vo sfére predstáv, čiže úplnej slobody.

Pristúpil som teda k reálnemu mužovi, ktorý pokojne stál za svojím plotom a fajčil. Začali sme sa rozprávať. Osobák do Sučavy sa skutočne sunul po dne doliny. Muž mal okolo šesťdesiatky, bol zavalitý a oblečený v ošúchaných montérkach. Pripomínal väčšinu mužov, ktorých som v živote videl. Dym z jeho cigarety modravel, potom sivel a mizol. Muž bol zhorčivý. Počúval som a prikyvoval. Vrael, že teraz je zle, že keď vládol Ceaușescu, bolo lepšie, že vtedy bola spravodlivosť, pretože bola rovnosť, bola práca a bol poriadok na uliciach. Poznal som toto rozprávanie, ale opäť som počúval so zatajeným dychom, lebo je niečo krásne v tom, že odchádzame tak ďaleko od domova, no až tak veľa sa toho nemení. Rozprával